

Journalistieke verantwoordelijkheid en eigenaarschap in een digitale werkomgeving

De NVJ onderstreept dat digitale hulpmiddelen, waaronder kunstmatige intelligentie (AI), algoritmes en andere digitale tools, onmiskenbaar een rol spelen in de hedendaagse en toekomstige journalistiek. Deze technologieën kunnen het werk van journalisten en mediamakers ondersteunen, processen versnellen en nieuwe inzichten mogelijk maken. Maar technologie is nooit neutraal: het brengt risico's mee voor de betrouwbaarheid, onafhankelijkheid en kwaliteit van de journalistiek, en voor de positie van de individuele journalist als maker en eigenaar van het journalistiek product.

Juist omdat journalistiek een publieke taak heeft en onder grote maatschappelijke druk staat, moet de menselijke professional centraal blijven staan in het journalistieke proces. Journalisten en mediamakers zijn eindverantwoordelijk voor bronverificatie, ethische afwegingen en context-taken die digitale systemen niet zelfstandig kunnen uitvoeren. Daarom is het essentieel dat digitale hulpmiddelen enkel ondersteunend worden ingezet, en nooit de professionele oordeelsvorming, het eigenaarschap of de verantwoordelijkheid van de journalist overnemen.

De *Journalistieke Toezichtsnorm*: digitale middelen mogen uitsluitend ondersteunend worden ingezet en elk journalistiek eindproduct wordt vóór publicatie beoordeeld, getoetst en goedgekeurd door de maker ervan. Daarmee blijft het inhoudelijke eigenaarschap en de directe verantwoordelijkheid voor het eindproduct expliciet bij de journalist of mediamaker die het werk heeft vervaardigd. De hoofdredactie blijft daarnaast eindverantwoordelijk voor de journalistieke inhoud en de handhaving van de professionele en ethische normen binnen de redactie.

Deze werkwijze beschermt de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en kwaliteit van de journalistiek, en waarborgt dat digitale technologie nooit de plaats inneemt van de menselijke professional of diens verantwoordelijkheid.

Bepaling voor de redactiestatuten:

Toepassing van digitale hulpmiddelen onder journalistieke regie:

Journalistieke Toezichtsnorm digitale (hulp)middelen

1. Bij het gebruik van digitale hulpmiddelen binnen het journalistieke werk, waaronder kunstmatige intelligentie (AI) en andere (geautomatiseerde) digitale hulpmiddelen, geldt de *Journalistieke Toezichtsnorm*: digitale middelen mogen uitsluitend ondersteunend worden ingezet en elk journalistiek eindproduct wordt vóór publicatie beoordeeld, getoetst en goedgekeurd door de maker ervan. De directe verantwoordelijkheid ligt bij de journalist of mediamaker; de hoofdredactie draagt te allen tijde de eindverantwoordelijkheid voor de inhoud en de naleving van professionele en ethische normen.

2. Gebruik van kunstmatige intelligentie geschiedt in overeenstemming met de geldende AI-richtlijn van de redactie. Indien de redactie geen eigen AI-richtlijn heeft vastgesteld, is de Modelrichtlijn AI in de Journalistiek van de Nederlandse Vereniging van Journalisten van toepassing.

3. Daarnaast ligt het inhoudelijke eigenaarschap over alle producties bij de oorspronkelijke maker. Dat wil zeggen dat er altijd toestemming van de maker nodig is voordat zijn of haar werk gebruikt wordt voor een AI-toepassing, zowel binnen als buiten de redactie.

Bijlage: voorbeelden van digitale middelen

Schrijven en publiceren

CMS (WordPress, Escenic), opmaak (InDesign, Affinity Publisher), tekstbewerking (Google Docs, Word)

Beeld en grafiek

Fotobewerking (Photoshop, Affinity Photo, Gimp), infographics (Illustrator, Figma), datavisualisatie (Datawrapper, Flourish)

Audio en video

Videomontage (Premiere Pro, Final Cut, DaVinci Resolve), audiobewerking (Audition, Hindenburg, Reaper), ondertiteling en transcriptie (Aegisub, oTranscribe, GoodTape)

Data en onderzoek

Spreadsheets (Excel, Google Sheets), data opschonen (OpenRefine, Tabula), kaarten/GIS (QGIS, ArcGIS)

Verificatie en dossiervorming

Webarchief (Wayback Machine), beeldcontrole (TinEye, InVID), bestandsinformatie (ExifTool)